

Можна зробити висновок про те, що такого виду норми суттєво обмежують можливості сторони конфлікту, що дотримується законів та звичаїв ведення війни під час військових дій, але у випадку, коли під загрозою власне їх існування або можливість отримати перемогу у конфлікті, такі військові можуть застосувати принцип військової необхідності.

Список використаних джерел:

1. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. Четверта Женевська Конвенція (1949). URL: - Електронний ресурс. - режим доступу: <https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm>

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

УДК 342.72:341.24

ЗАГРОЗА ФУНДАМЕНТАЛЬНОМУ ПРАВУ НА ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Макарчук В. В., д.ю.н., доцент,
кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Соціально-гуманітарний факультет
Білоцерківський національний аграрний університет

Ці тези присвячені аналізу загрози фундаментальному праву на життя та безпеку в умовах війни. Вказано, що війна не скасовує право на життя, а лише змінює форму його захисту, регламентуючи застосування смертельної сили суворими правилами.

Ключові слова: право на життя, право на безпеку, війна, збройний конфлікт.

Право на життя та безпеку є одним із найважливіших і водночас найбільш уразливих прав у контексті збройних конфліктів. Міжнародне право забороняє свавільне позбавлення життя та встановлює суворі обмеження щодо застосування сили, однак війна створює ситуації, де навіть найчіткіші норми стикаються з практичною реальністю масових страждань. Сучасні конфлікти характеризуються високим рівнем технологічності, активними бойовими діями в населених пунктах, залученням нерегулярних збройних формувань, а також порушеннями міжнародного гуманітарного права, що безпосередньо впливають на рівень загрози життю цивільного населення.

Право на життя закріплене у ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [1]. Навіть у період надзвичайного стану, який може включати воєнні дії, це право не підлягає необмеженим derogations («дерогаціям»). Женевська конвенція 1949 р. та Додатковий протокол 1977 р., встановлюють чіткі правила щодо захисту цивільного населення, заборони нападів на цивільні об'єкти, принципи пропорційності й розмежування [2].

Таким чином, у правовій перспективі війна не скасовує право на життя, а лише змінює форму його захисту. Дозволене застосування смертельної сили регламентоване суворими правилами, що передбачають уникнення невибіркових атак і надмірних втрат серед цивільних.

Застосування важких вибухових озброєнь у міських районах є основною причиною загибелі цивільних. За оцінками дослідників та організацій, таких як Action on Armed Violence, понад 90% жертв у випадку застосування важких вибухових засобів у містах — цивільні особи [3]. Руйнування житла, лікарень і критичної

інфраструктури спричиняє також непрямі втрати, зокрема через відсутність доступу до медичної допомоги.

Дрони стали одним з інструментів ведення війни, що значно підвищили ризики для цивільного населення. Вони використовуються для точкових ударів, але й для систематичного терору, що створює постійний психологічний тиск на населення. За даними звітів ООН щодо України, атаки дронів у низці випадків були спрямовані на об'єкти цивільної інфраструктури [4].

Мінна небезпека продовжує загрожувати життю навіть після припинення бойових дій. Щорічний звіт Landmine Monitor фіксує зростання кількості постраждалих від мін і вибухонебезпечних залишків війни у світі, зокрема в Україні [5]. Ці загрози безпосередньо впливають на життя мирних мешканців, транспорт, сільське господарство та гуманітарний доступ.

Право збройних конфліктів прямо встановлює заборону на удари по медичних закладах, транспорту та персоналу — як невибіркового, так і цільового, якщо вони не беруть участь у бойових діях чи не використовуються як військові об'єкти. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, атаки на медичні заклади в кількох конфліктах, включно з війною в Україні, значно збільшилися [6]. Коли медичні заклади знищують або роблять нефункціональними-цивільні, поранені або хворі, втрачають доступ до медичної допомоги в критичний момент; це підвищує ризик смерті або тяжких наслідків. Напади на медичних працівників або гуманітарний транспорт створюють атмосферу страху, деморалізації, змушують людей уникати медичної допомоги навіть тоді, коли вона могла б врятувати життя. Систематичні порушення знищують довіру до гуманітарних гарантій, підривають саму ідею, що під час війни — навіть у найгірших обставинах — існують «червоні лінії», які не можна переступати.

Звіти Управління Верховного комісара ООН з прав людини послідовно фіксують численні випадки невибіркового обстрілів цивільних районів, а також удари

по лікарнях, школах, житлових будинках і гуманітарних колонах. Значна частина задокументованих атак не відповідала принципам пропорційності та розмежування між цивільними та військовими об'єктами. В окремих випадках обстріли здійснювалися у години пікового цивільного руху або були спрямовані на об'єкти, які не мали жодного військового значення. Ударів зазнавали лікарні, пологові будинки, заклади освіти та транспортні засоби з маркуванням гуманітарних місій, що прямо заборонено нормами міжнародного гуманітарного права [7]. Такі дії розглядаються як потенційні порушення IV Женевської конвенції та Додаткового протоколу I, а в окремих випадках можуть становити воєнні злочини.

Отже, право на життя та безпеку в умовах війни зазнає комплексних загроз, що походять від як дозволених форм ведення війни, так і від прямих порушень міжнародного гуманітарного права. Сучасні конфлікти демонструють небезпечну тенденцію до ескалації ризиків для цивільних через урбанізацію бойових дій, використання високоточних та автономних озброєнь, а також блокування гуманітарного доступу. Поки війна триває, право на життя залишається не лише юридичною категорією, але й щоденним викликом, що потребує постійної уваги та реакції.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 : станом на 19 жовт. 1973 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 05.12.2025).
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 : станом на 23 лют. 2023 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 05.12.2025).
3. Explosive Violence Monitor: 2024 - AOAV. AOAV.
URL: https://aoav.org.uk/2025/explosive-violence-monitor-2024/?utm_source (date of access: 05.12.2025).

4. In Ukraine Short Range Drones Become Most Dangerous Weapon for Civilians UN Human Rights Monitors Say. *Ukraine*. URL: https://ukraine.un.org/en/289062-ukraine-short-range-drones-become-most-dangerous-weapon-civilians-un-human-rights-monitors?utm_source (date of access: 05.12.2025).

5. Landmine casualties hit four-year high as treaty setbacks deepen | The United Nations Office at Geneva. *The United Nations Office at Geneva*. URL: https://www.ungeneva.org/en/news-media/news/2025/12/113487/landmine-casualties-hit-four-year-high-treaty-setbacks-deepen?utm_source (date of access: 05.12.2025).

6. Grim milestone on World Humanitarian Day: WHO records 1940 attacks on health care in Ukraine since start of full-scale war. *World Health Organization (WHO)*. URL: https://www.who.int/europe/news/item/19-08-2024-grim-milestone-on-world-humanitarian-day--who-records-1940-attacks-on-health-care-in-ukraine-since-start-of-full-scale-war?utm_source (date of access: 05.12.2025).

7. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 грудня 2024 р. – 31 травня 2025 р. | Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні. *Home | UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine*. URL: https://ukraine.ohchr.org/uk/Report-on-the-Human-Rights-Situation-in-Ukraine-1-December-2024-31-May-2025?utm_source (дата звернення: 05.12.2025).

УДК 343.8

КОРУПЦІЯ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СИСТЕМІ - РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Сімакова С.І., к.ю.н., доцент
кафедри публічно – правових дисциплін
Соціально-гуманітарний факультет
Білоцерківський національний аграрний університет